

LBRIS

We know
books

Rutger Bregman

Ambitia morală

**NU-ȚI MAI IROSI TALENTUL
ȘI PORNEȘTE PE DRUMUL SCHIMBĂRII**

Traducere din limba engleză
DIANA POPESCU-MARIN

LITERA
București

Copyright © 2024 Rutger Bregman

Publicată prima dată în Țările de Jos cu titlul *Morele ambitie*
de De Correspondent (decorrespondent.nl/de), o platformă
de jurnalism finanțată de membri pentru vocile independente
Join the movement on moralambition.org.

Toate drepturile rezervate

Editura Litera

tel.: 037482 6635; 021 319 6390; 031 425 1619

e-mail: contact@litera.ro

www.litera.ro

Ambiția morală

Nu-ți mai irosi talentul și pornește pe drumul schimbării

Rutger Bregman

Copyright © 2026 Grup Media Litera
pentru versiunea în limba română
Toate drepturile rezervate

Traducere din limba engleză:

Diana Popescu-Marin

Editor: Vidrașcu și fiii

Coordonator volum: Georgiana Bărbulescu-Harghel

Redactori: Ramona Ciortescu, Carmen Vasile

Corector: Rodica Crețu

Copertă: Flori Zahiu-Popescu

Tehnoredactare și prepress: Ana Vărtosu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Bregman, Rutger

Ambiția morală: nu-ți mai irosi talentul și pornește
pe drumul schimbării / Rutger Bregman; trad.

din lb. engleză: Diana Popescu-Marin. –

București: Litera, 2026

ISBN 978-630-355-663-5

I. Popescu-Marin, Diana (trad.)

159.9

CUPRINS

<i>Prolog. Cel mai fericit creier de pe Pământ</i>	7
Capitolul 1. Nu, nu ești bine așa cum ești	9
Capitolul 2. Coboară pragul pentru a trece la acțiune	27
Capitolul 3. Alătură-te unui cult (sau creează-ți un cult)	43
Capitolul 4. Privește victoria ca pe o datorie morală	61
Capitolul 5. Învață să te uiți peste o coloană de cifre și să plângi	83
Capitolul 6. Înscrie-te la o Academie Hogwarts pentru binefăcători	95
Capitolul 7. Află de ce are nevoie lumea și fă ca acest lucru să se întâmple	111
Capitolul 8. Salvează o viață. Acum cu doar 4 999 de dolari!	129
Capitolul 9. Extinde-ți cercul moral	149
Capitolul 10. Să-i facem mândri pe viitorii istorici	169
<i>Epilog</i>	191
<i>Școala de ambiție morală</i>	199
<i>Cele șapte principii fondatoare ale școlii de ambiție morală</i>	201
<i>Mulțumiri</i>	205
<i>Note</i>	207
<i>Indice</i>	251

PROLOG

Cel mai fericit creier de pe Pământ

Nu cred că scopul vieții este să fii „fericit”. Eu cred că scopul vieții este să fii util, responsabil, să fii un om de onoare, înțelegător. Și, mai presus de toate, să însemni ceva: să lași ceva în urmă care să arate că ai trăit și ai trăit bine.

Leo Rosten, scriitor (1908-1997)

Neurologilor nu le venea să creadă. Nu mai văzuseră niciodată un asemenea creier. Era 22 mai 2001, dimineața devreme, iar într-un laborator al Universității din Wisconsin echipa privea cu atenție ultimele imagini RMN.¹

Ce naiba se întâmpla? Subiectul prezenta un nivel de unde gama necunoscut domeniului neurologiei. Partea stângă a cortexului prefrontal – partea creierului asociată cu fericirea – prezenta o activitate intensă, în timp ce partea dreaptă – asociată cu gândurile negative – nu înregistra aproape nimic.²

Când oamenii de știință au făcut publice rezultatele, presa a declarat că găsiseră omul cu cel mai frumos creier de pe Pământ. „Capacitatea sa de control mental este uimitoare”, scria un reporter britanic, „iar impulsurile pozitive ale creierului său sunt peste limită.”³

Cine era acest bărbat? Și cum ajunsese creierul său la un asemenea nivel? Bărbatul supus RMN-ului era un călugăr budist pe nume

Matthieu Ricard. Crescuse la Paris și obținuse un doctorat în genetică moleculară la prestigiosul Institut Pasteur. Dar, la vârsta de 26 de ani și cu o carieră promițătoare în știință în față, Ricard renunțase la tot și plecase în Tibet. Acolo, în aerul rarefiat al munților Himalaya, studiasse sub îndrumarea marilor maestri budiști.

Ricard acumulasese peste 60 000 de ore de meditație. An după an își hrănise creierul cu gânduri de iubire și de compasiune, iar efectul fusese de-a dreptul uluitor. Până la momentul RMN-ului, Ricard era – potrivit ziarelor din toată lumea – „cel mai fericit om din lume“.

Ce a reușit să atingă acest călugăr este ceva ce milioane de oameni au ca scop toată viața. Nu ne săturăm niciodată de mantră, metode și trucuri de viață care promit o mai mare conștientizare, prosperitate și bunăstare. Poți petrece cu ușurință 60 000 de ore citind mii de cărți despre cele șapte obiceiuri, cele 12 reguli sau acel mare secret al unei vieți lungi și fericite. Totul, în speranța că, într-o zi, creierul tău va fi la fel de frumos ca al ilustrului francez.

Dar am putea să-l privim pe domnul Ricard și dintr-o altă perspectivă. Și anume ca pe un individ care a petrecut 60 000 de ore – adică 7 500 de zile lucrătoare sau 30 de ani de activitate susținută – în propria minte. 30 de ani în care nu a făcut mai nimic pentru ceilalți, 30 de ani în care nu a ridicat un deget pentru a face lumea un loc mai bun.

Poate visezi să faci altceva cu timpul tău limitat pe această planetă. Poate că propria fericire nu este obiectivul principal, cu atât mai puțin scopul suprem al vieții tale. Poate că nu dorești să ajungi pe patul de moarte cu sentimentul chinuit că ai fi putut face mai mult – poate chiar *mult* mai mult.

În cazul acesta, vei avea nevoie de o carte care să fie mai mult decât cel mai recent ghid pentru găsirea fericirii. O carte care nu-ți face viața mai ușoară, ci un pic mai grea. O carte care să nu ofere alinare, ci una care provoacă frământări. Genul acela de carte care te face să-ți dorești cumva să n-o fi deschis, pentru că, imediat ce o lași din mână, s-ar putea să fii nevoit să-ți schimbi viața.

Cartea de față este tipul acela de carte.

NU, NU EȘTI BINE AȘA CUM EȘTI

Mulți își petrec întreaga viață urcând pe o scară doar ca să descopere, odată ajunși în vârf, că scara fusese rezemată de peretele greșit.

Allen Raine, scriitor (1836-1908)

1

Dintre toate lucrurile pe care le irosim în această epocă în care totul e dispensabil, talentul e cel mai important. Există milioane de oameni pe planetă care ar putea contribui la a face lumea mai bună, dar n-o fac. De ce? Primul motiv este unul evident: nu li se acordă șansa. La urma urmei, jumătate din populația lumii trebuie să se descurce cu mai puțin de șapte dolari pe zi.⁴ Câți oameni extraordinari precum Einstein, însă pierduți, se află printre ei?

Vorbesc aici despre oameni cărora li s-au oferit toate șansele. Despre cei care pot să-și modeleze propria carieră, deși nu ai putea să-ți dai seama din CV-urile lor absolut previzibile. Despre oameni talentați, care au lumea la picioare, dar care rămân blocați în slujbele lor plictisitoare, inutile sau pur și simplu nocive.

Există o soluție pentru acest tip de risipă, se numește *ambição morală*. Ambiția morală este voința de a face lumea un loc mult mai bun. De a-ți dedica viața profesională marilor provocări ale timpului nostru, fie că este vorba de schimbările climatice sau corupție, inegalitate flagrantă

sau următoarea pandemie. Este o dorință de a schimba ceva – și de a construi o moștenire care contează cu adevărat.

Ambiția morală începe cu conștientizarea faptului că nu trăiești decât o singură viață. Timpul care ți-a rămas pe acest pământ este averea ta cea mai de preț. Nu poți cumpăra mai mult timp și fiecare oră petrecută este pierdută pentru totdeauna. O carieră cu normă întreagă înseamnă cam 80 000 de ore, adică 10 000 de zile lucrătoare sau 2 000 de săptămâni de lucru. Cum îți petreci acest timp este una dintre cele mai importante decizii morale din viața ta.

Așadar ce vrei să scrii în CV-ul tău? O listă onorabilă, dar banală? Sau îți impui niște standarde mai înalte? Persoanele ambițioase din punct de vedere moral nu merg cu turma, ci cred într-o formă mai profundă de libertate. Este libertatea de a renunța la standardele convenționale ale succesului, de a-ți croi drumul în viață, știind că este o călătorie pe care o poți face o singură dată.

Cei care vor să facă ceva bun în lumea de azi nu trebuie să caute prea mult. Încă afectați de o pandemie, asistăm la o creștere a foametei pentru prima dată în ultimii ani.⁵ Între timp, autocrația este în creștere, iar numărul persoanelor forțate să-și părăsească locuințele a depășit pentru prima dată 100 de milioane.⁶ Și, în vreme ce temperaturile bat recorduri după recorduri, climatologii subliniază necesitatea „cele mai mari și fundamentale transformări“ a societății realizate vreodată în timp de pace.⁷

Pe scurt: vremurile acestea cer ambiție morală.

Probabil te gândești: *Toate bune și frumoase, dar am o slujbă bună, doi copii și un credit ipotecar. Sunt gata să reciclez și mai mănânc uneori niște tofu, dar „o transformare fundamentală“? Nu, mulțumesc.*

În acest caz, cartea de față s-ar putea să nu fie potrivită pentru tine. Ceea ce vreau să spun este că, odată ce ți-ai luat un labradoodle, un set de cuțite pentru brânză sau un robot de tuns iarba, nu prea mai există cale de întoarcere. Iar dacă te irită ceea ce-ți spun – și presupun că așa este –, atunci, te rog, dovedește-mi că mă înșel. Am învățat că există întotdeauna excepții, iar în această carte vreau să-ți arăt că tu poți fi acea excepție.

Când vine vorba de ambiția morală, nu e niciodată prea târziu să faci un pas înainte.

2

Să începem cu un model simplu despre cum îți poți folosi abilitățile. Indiferent dacă ai întreaga carieră în față sau dorești să faci o schimbare, după părerea mea, ai cam patru opțiuni:

	Nu foarte idealist	Idealist
Nu foarte ambițios	I Slujbă de rahat, independent financiar	III Lucrător part-time, activist online
Ambițios	II Avocat corporatist, consultant, în domeniul finanțelor sau tehnologiei	IV Ambiție morală

Slujbe pentru categoria I: nu foarte ambițios, nu foarte idealist

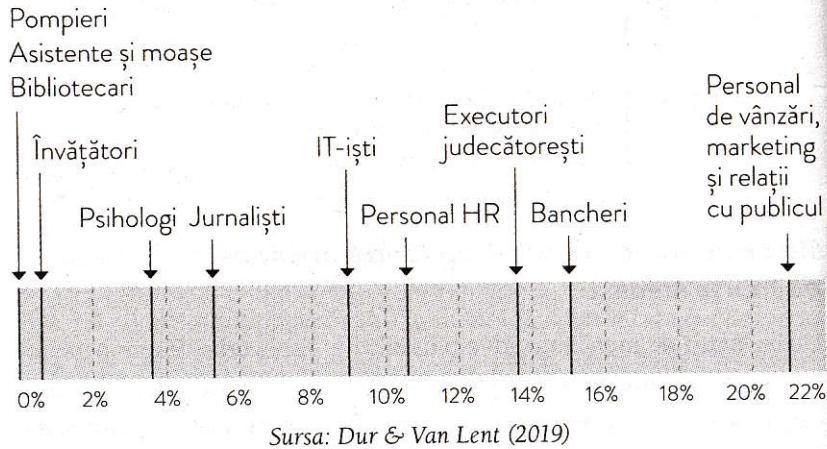
Unele locuri de muncă nu aduc plusvaloare. Este vorba despre persoane care scriu rapoarte pe care nu le citește nimeni sau care coordonează colegi care nu au nevoie să fie coordonați. Cercetările recente arată că aproximativ 8% dintre angajați consideră că slujba lor este inutilă. Alți 17% spun că au îndoieli cu privire la contribuția adusă de activitatea lor la societate.⁸

Regretatul antropolog David Graeber (1961–2020) folosea o expresie extrem de tehnică pentru tipul acesta de ocupații: *slujbe de rahat*.⁹ Despre ce vorbim aici? Păi, știm ce slujbe *nu sunt* de rahat. În 2020, la începutul pandemiei de COVID-19, au apărut peste tot liste cu „lucrători esențiali“: de la personalul de curățenie la măturători de străzi, de la profesori la pompieri, de la șoferi de autobuz la asistente medicale. Aceștia sunt oamenii care fac lumea să meargă; ei nu au nevoie de lecții despre ambiția morală.

Dar există și o categorie de meserii care nu sunt atât de utile. O categorie de influenceri și specialiști în marketing, de lobbisti și manageri, de consultanți și avocați corporatiști – toți acești oameni ar putea intra în grevă, iar lumea ar continua să funcționeze fără probleme. În mod remarcabil, această categorie include bărbați și femei cu referințe și salarii impresionante. Asta îmi amintește de angajatul acela de la Facebook care spunea: „Cele mai strălucite minți ale generației mele se gândesc la modalități de a determina oamenii să dea click pe reclame”.¹⁰

Cine crede că are o slujbă de rahat?

Procentul persoanelor care cred că slujba lor este inutilă sau care au îndoieli referitor la valoarea acesteia pentru societate, după ocupație:

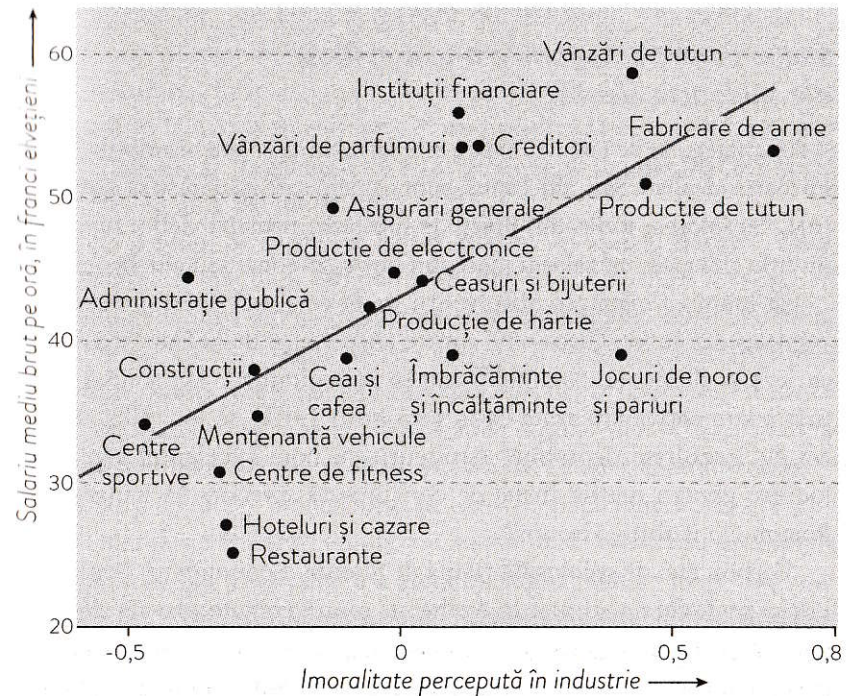
Dar poate fi chiar mai rău. Unele locuri de muncă sunt chiar nocive și intră în categoria numită uneori „industriile păcatului”. Aici se încadrează contabilii care-i ajută pe cei bogați să evite plata taxelor, specialiștii în marketing care promovează medicamente care creează dependență, brokerii care vând produse financiare îndoielnice și oricine lucrează pentru industria jocurilor de noroc sau pentru marii producători de tutun.

Aceste slujbe sunt adesea cosmetizate prin publicitate (de exemplu, gigantul din industria tutunului Philip Morris pretinde că obiectivul

nu este un „viitor fără fum”). Dar să fie clar: aici vorbim despre oameni care sunt plătiți pentru a provoca daune reale restului societății.

Cu excepția cazului în care sunt încolțiți, mulți dintre acești angajați nu vor recunoaște că prestează o muncă inutilă sau dăunătoare. Nu e chiar genul de conversație pe care s-o ai la o petrecere: *Da, lucrez într-un domeniu care dă dependență. Tu?* Poate tocmai din acest motiv, astfel de locuri de muncă sunt atât de bine plătite. Cu siguranță ai avea nevoie de o compensație suplimentară pentru a recunoaște că faci acest gen de muncă. De fapt, există o corelație șocantă între nivelul de salarizare în anumite industrii și calitatea morală sau imorală a muncii prestate.¹¹ Iată, de exemplu, acest grafic dintr-un studiu din Elveția:

Cu cât salariul este mai mare, cu atât e munca mai imorală?

Pentru unii oameni din această categorie, nu foarte ambițioși și nici foarte idealiști, există și o portiță de scăpare: independența financiară. Numeroase cărți de dezvoltare personală îți arată cum să te îmbogățești cu eforturi minime, ca să ieși cât mai repede la liman și apoi să te relaxezi. În prezent, există o mulțime de oameni între 20 și 30 de ani care visează să acumuleze venituri pasive – venituri din imobiliare, acțiuni sau criptomonede –, pentru a putea „câștiga” suficient încât să se pensioneze mai devreme.¹²

Sigur, nu e deloc rău să ai niște bani puși deoparte și să investești. Dar modul acesta de gândire mi se pare fundamental trist. Pentru mine înseamnă că alergi după o formă de libertate care presupune să nu ridici un deget. Vizezi să faci tranziția de la un simplu sclav de birou la o persoană independentă financiar, pentru a putea delega toată munca săcâitoare și pentru a nu mai fi nevoit să contribui la societate.

Slujbe pentru categoria a II-a: ambițios, dar nu foarte idealist

A doua categorie de talente risipite este formată din oameni ambițioși, dar nu foarte idealiști. Sau, altfel spus, sunt oameni care își doresc să ajungă în vârf, dar folosesc indicatori lipsiți de substanță pentru a defini succesul: un titlu pompos, un salariu mare, un birou personal sau alte beneficii.

Să luăm ca exemplu absolvenții de la cele mai prestigioase universități din lume. Circa 45% dintre absolvenții de la Harvard aleg o carieră în domeniul finanțelor sau în consultanță.¹³ Un sondaj efectuat acum câțiva ani arată că în țara mea, Țările de Jos, 40% dintre cei cu „rezultate deosebite” (studenții cu note excelente) aspiră să lucreze pentru marile firme de consultanță, precum McKinsey sau Boston Consulting Group.¹⁴

Vorbim aici de o colosală risipă de talente. Economistul Benjamin Lockwood, care a studiat la Amherst, o universitate privată de elită din Massachusetts, constata că mulți dintre colegii săi aleseseră domeniul care nu aduc nici o valoare adăugată societății.¹⁵ Iar în 2017 Lockwood împreună cu doi colaboratori publicau un studiu revoluționar

care arăta că mulți dintre foștii lui colegi reprezintă acum un cost pentru societate. (Gândește-te la directorii de bănci care au nevoie să fie salvați cu bani publici.)¹⁶

Un avocat corporatist, de exemplu, aduce în fiecare an prejudicii societății de circa 30 000 de dolari, iar un bancher comercial, de peste 100 000 de dolari.¹⁷ O grămadă de bani, dar, dacă-l întrebi pe Lockwood, el subliniază că sunt mult mai mari *costurile de oportunitate*. În limbaj economic, asta înseamnă: *Gândește-te cum ar fi modelat lumea, dacă acești oameni străluciți ar fi făcut ceva util cu viața lor.*¹⁸

Să luăm, de pildă, consultanții. Majoritatea consultanților contribuie, fără îndoială, la societate, dar – și acest aspect este esențial – mult mai puțin decât ar putea. Ei ajută o organizație să dezvolte un flux de lucru mai bun sau politici de resurse umane mai clare ori oferă consultanță companiilor cu privire la respectarea noii legislații. Munca lor este bună și nu face rău nimănui. Dar gândește-te: acești oameni talentați ajută, în cel mai bun caz, pe alții să fie un pic mai productivi. Ei se asigură că lucrurile funcționează mai bine, dar rareori pun lucrurile în mișcare. Ei nu înființează organizații noi, nu vin cu inovații și, în general, nu sunt preocupați de cele mai presante probleme cu care ne confruntăm astăzi.

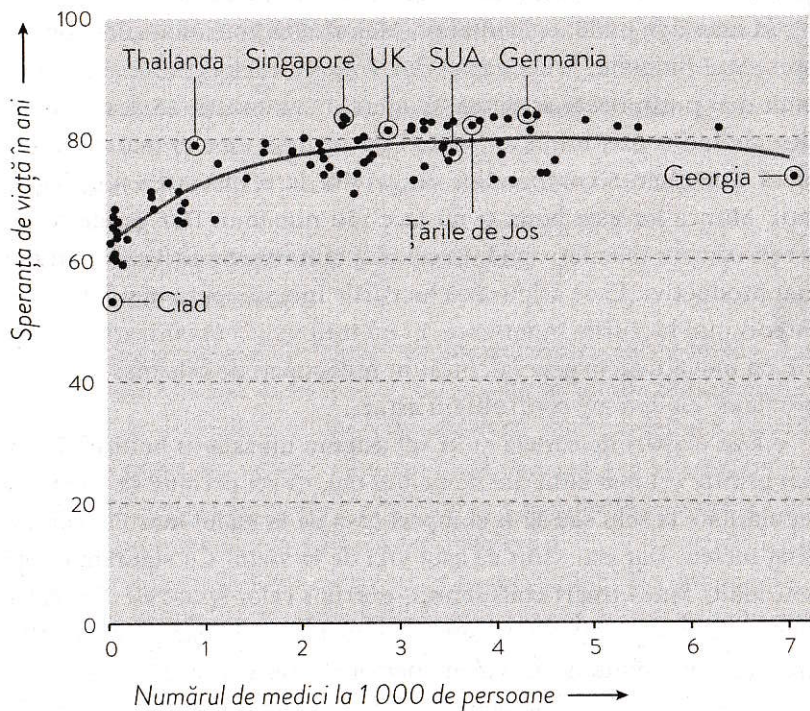
Alege o astfel de carieră și îți vei asigura un salariu bun. Dacă ești printre cei mai buni din domeniul tău, îți vei permite să mergi cu regularitate la schi sau să-ți cumperi casa de la malul mării la care ai visat mereu. Dar ești sigur că asta vrei de la viață? Cu siguranță poți mai mult. Mulți tineri consultanți, potrivit celor spuse de *Financial Times* în urmă cu câțiva ani, „simt că aduc puțină valoare lumii și că le lipsește sentimentul de dezvoltare personală, de apartenență și scop”.¹⁹

Chiar și medicii – profesioniști pe care îi considerăm de obicei esențiali – manifestă frustrări similare. Cei mai buni medici sunt capabili să facă mult mai mult pentru a ajuta un număr din ce în ce mai mic de pacienți. Avem cardiologi străluciți care nu mai trebuie să facă operații invazive pe cord deschis, ci pot înlocui o valvă cardiacă deteriorată printr-o mică incizie în zona inghinală a pacientului. Fantastic, nu-i așa? Numai că, în practică, de operațiile costisitoare, cum este cea

sus-amintită, beneficiază, de cele mai mult ori, pacienți bogați, cu asigurări medicale solide, care au trecut de 80 de ani și sunt disperati să-și prelungească viața cu câțiva ani. În plus, studiile internaționale arată că până la o treime din intervențiile medicale (nu numai proceduri, dar și analize, rețete, totul) se dovedesc a fi inutile sau chiar periculoase.²⁰

Mai mulți medici nu înseamnă o speranță de viață mai mare

Speranța de viață față de numărul de medici raportat la 1 000 de persoane

Sursa: Banca Mondială (2019)

Situația nu e cu mult diferită pentru antreprenori. Recent, uitându-mă pe niște liste cu start-upuri de succes, am sesizat câteva cu inițiative inspirate, cum ar fi o companie care se ocupă cu producerea de „carne cultivată”, o întreprindere care construiește o mașină alimentată cu

energie solară și o organizație care dezvoltă un spray nazal care protejează împotriva virusurilor. Lucruri foarte promițătoare.²¹

Dar, de cele mai multe ori, ni se oferă soluții pentru probleme pe care nici măcar nu știam că le avem. Să luăm, de exemplu, categoria „cei mai buni tineri antreprenori”, unde am dat peste abonamentul pentru capete de periute de dinți electrice.²² Ce-ai zice de o nouă aplicație pentru investiții sau de următorul mare magazin de haine online? Sau chiar de o nouă aplicație pentru livrarea mâncării, de o rețetă personalizată de vitamine sau un start-up producător de saltele, pe care l-am văzut promovată practic la toate podcasturile din lista mea cu puțin timp în urmă („o saltea este cel mai plictisitor produs pe care ți-l poți imagina”, potrivit fondatorului).²³

Nu am nimic împotriva saltelelor, dar să primesc pe e-mail o dată la două luni un reminder pentru un nou cap de periută electrică mi se pare util, sincer. Dar nu poți să nu te întrebi ce ar fi putut realiza fondatorii unor astfel de companii dacă ar fi acceptat o provocare precum, știu eu?, cei 5,4 milioane de bebeluși și copii din întreaga lume care mor în fiecare an din cauza unor boli pe care le-am putea cu ușurință preveni!²⁴

Ce-ar fi dacă și-ar fi folosit talentul pentru ceva cu adevărat important?

Slujbe pentru categoria a III-a: idealist, dar nu foarte ambițios

Și mai există o a treia categorie, a oamenilor idealiști, dar nu foarte ambițioși. Este o combinație deseori întâlnită la Generația Z – cei născuți după 1996.

Studiu după studiu arată că adolescenții și tinerii de azi constituie cea mai progresistă generație de până acum.²⁵ O veste minunată. Majoritatea tinerilor sunt mult mai idealiști decât părinții lor și sunt preocupați de marile provocări ale timpurilor noastre, de la schimbările climatice la rasism, de la hărțuire sexuală la inegalitate.

Dar pare să lipsească ceva. Putem observa acest lucru în modul în care tinerii abordează cariera: neinteresați să se alăture competiției capitaliste, mulți dintre ei își doresc o slujbă care să le placă – și, de preferință, cu jumătate de normă.²⁶